

Ακρωτήρι Θήρας

Ο λαμπρός προϊστορικός οικισμός λίγο πριν την ηφαιστειακή έκρηξη.

ΚΕΙΜΕΝΟ : ΜΑΙΡΗ ΜΠΕΛΟΓΙΑΝΝΗ -ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ
Φιλολόγος, Δρ. Αρχαιολογίας

Ένα νησί, μια "καυτή" ιστορία.

Μια φορά κι έναν καιρό ήταν ένα νησί που έπλεε καταμεσής στο πέλαγος. Το γέννησαν οι λάβες από το ηφαίστειο που κοιμόταν σε κείνη τη γωνιά της γης και τότε, τότε ξύπναγε και βρυχιόταν. Οι λάβες τύλιξαν τα πανάρχαια πετρώματα των νησιών που προϋπήρχαν, τους ασβεστόλιθους του Προφήτη Ηλία, του Μέσα Βουνού, του Γαβρίλου και του Μονόλιθου και τους φυλλίτες του Αθηνιού και δημιούργησαν το νησί που είχε σχεδόν στρογγύλη μορφή, εξ ου και το όνομά του: Στρογγύλη. Το νησί αυτό γύρω στον 13ο αι. π.Χ. θα ονομαστέι Καλλίστη, λόγω του εξαιρετικού του κάλλους, μετά Θήρα, από το όνομα του επικεφαλής των Σπαρτιατών που το εποίκισαν οκτώ γενιές αργότερα και σήμερα είναι γνωστό με το όνομα Σαντορίνη, όνομα που πήρε την εποχή των Σταυροφοριών. Σ' αυτό λοιπόν το νησί, που η μοίρα το 'θελε αλλιώς από τα άλλα, εγκαταστάθηκαν, γύρω στα μέσα της πέμπτης χιλιετίας π.Χ., οι πρώτοι έποικοι. Γνώριζαν πως ζούσαν πάνω σ' ένα ηφαίστειο, αλλά αυτό, όπως φάνηκε, καθόλου δεν τους πτόησε. Εξάλλου το ηφαίστειο παρέμεινε σιωπηλό για αιώνες και μόνο οι φλογισμένοι βράχοι και τα φοβερά βάραθρα μαρτυρούσαν την "πολιτεία" του.

Το νησί δεν άργησε να σκεπασθεί με πλούσια μεσογειακή βλάστηση, όπως μαρτυρούν τα απολιθωμένα σπαράγματα των φοινικόδενδρων, των ελαιόδενδρων και των σχοίνων, αλλά και οι απεικονίσεις μιας αξιόλογης πανίδας και χλωρίδας με χελιδόνια, ελάφια, πάπιες, ζαρκαδία, αιγοπρόβατα, αγριολούλουδα, κρίνα και κρόκους, στις τοιχογραφίες και τα κεραμεικά αγγεία της 2ης χιλιετίας π.Χ. Σ' αυτήν τη χιλιετία οι κάτοικοι του νησιού και κυρίως αυτοί που ζούσαν στον οικισμό του Ακρωτηρίου, στα νότια του νησιού, δημιούργησαν έναν πολιτισμό έκτακτο, τον οποίο ακόμα και οι θεοί ζήλεψαν και βάλθηκαν να τον εξαφανίσουν. Ξύπνησαν λοιπόν το κοιμισμένο ηφαίστειο και αυτό σκέπασε τα λαμπρά δημιουργήματα με ένα σταχτί σάβανο.

Λίγο πριν το δραματικό τέλος...

Οι ηλικιωμένοι και κυρίως αυτοί που φαινόταν καθαρά ότι δεν ανήκαν σ' αυτό τον κόσμο, ψυχανεμίζονταν το κακό που έκλωθε στα σπλάγχνα της γης. Ένωθαν την ενέργεια που μαζευόταν κάτω από τα πόδια

κόπο, μετά από εκείνη την ισχυρή σεισμική καταστροφή στις αρχές του 17ου αι. π.Χ. Ο σεισμός εκείνος έκλεισε έναν κύκλο ζωής της πόλης που εξελίχθηκε σταδιακά από ψαροχώρι σε αξιόλογο παράκτιο οικισμό κι από

Μαρμάρινο ειδώλιο προκανονικού τύπου, 2800-2700 π.Χ.

Γύψινο εκμαγείο σκαλιστού ξύλινου τραπεζιού, 17ος αι. π. Χ.

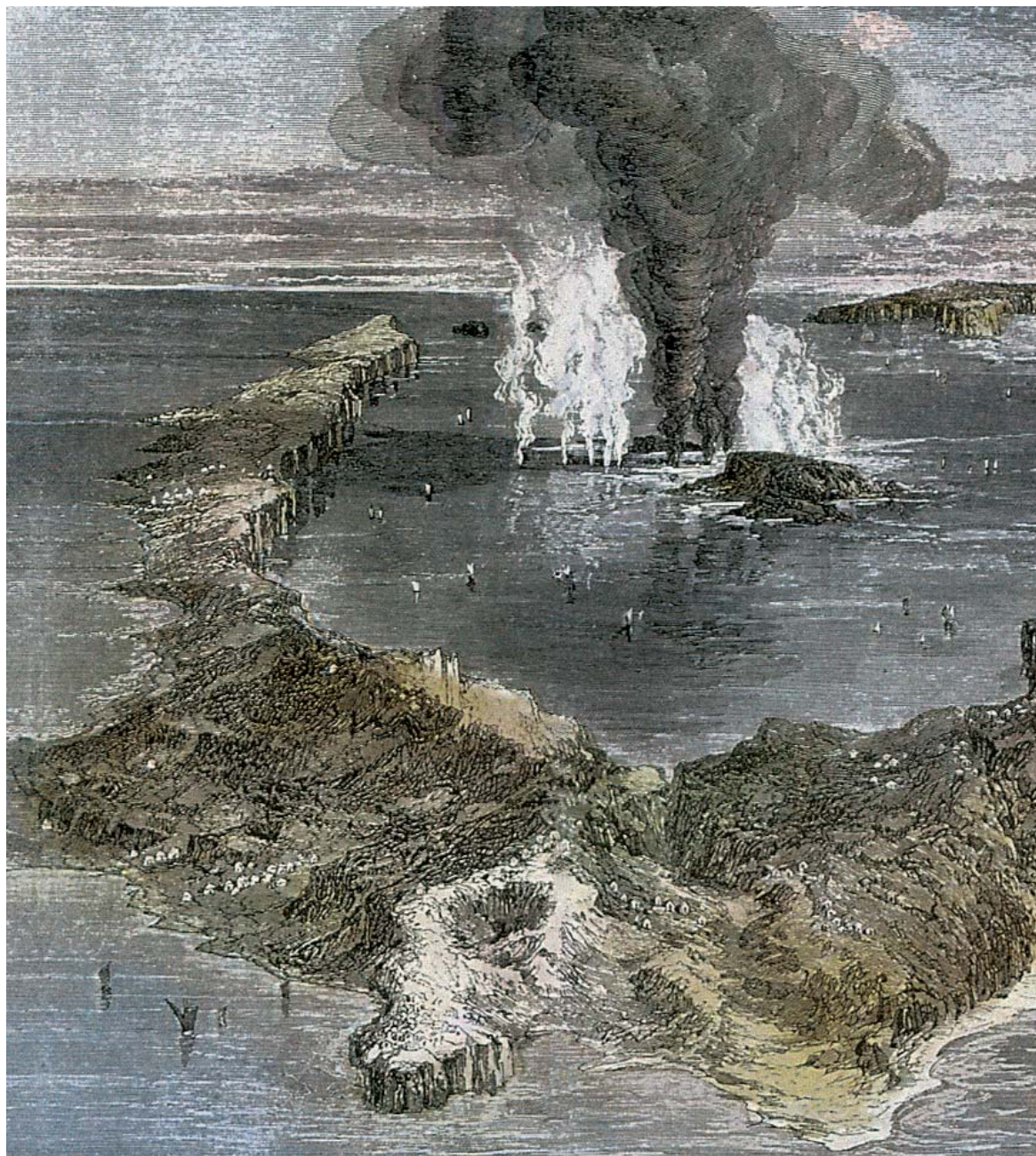
Τοιχογραφία με ανάφλυφο κόσμημα και γραπτούς ρόδακες, 17ος αι. π. Χ. (Δεξιά)

ΦΩΤ. ΑΡΧΕΙΟ: Γ. ΠΑΤΡΙΚΙΑΝΟΣ (ΜΟΥΣΕΙΟ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΗΣ ΘΗΡΑΣ, ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ)

τους γυρεύοντας διέξοδο στο φως κι αφουγκράζονταν τους τριγμούς των πλακών, που προσπαθούσαν να συνταιριάξουν η μια με την άλλη. Προσπάθησαν να συναντήσουν τον ενεργό πληθυσμό της κοσμοπολίτικης πόλης, να του μιλήσουν για τους φόβους που τάραζαν την ψυχή τους, καθώς και την ψυχή όλων εκείνων των έμβιων όντων που έχουν το χρόνο, αλλά και τη διάθεση, να ακούνε της φύσης τα "μιλήματα", αλλά μάταια. Ο καθένας ήταν στο δικό του κόσμο. Έναν κόσμο που στήθηκε - είναι αλήθεια - με πολύ

εκεί σε πλούσιο αστικό κέντρο. Μιας πόλης με αξιόλογα τέχνηρα και ιδέες αλλά όχι ακόμα ικανής να εντυπωσιάζει και να προκαλεί. Αυτής της πόλης δημιουργοί ήταν οι ίδιοι οι ηλικιωμένοι, που τότε ήταν νέοι και δραστήριοι, και συνεχιστές τους είναι αυτοί που τώρα είναι απασχολημένοι με το εμπόριο και τη ναυτιλία, με τις καλές τέχνες και τη βιοτεχνία, με την κατανάλωση πολυτελών αγαθών φερόμενων από ξένους τόπους, με την αναζήτηση του σπάνιου, του μοναδικού και του εξεζητημένου υλικού αγαθού, αλλά και

με την αέναη προβληματική και αναζήτηση λύσεων σε θέματα περιβάλλοντος, χωροταξίας, γεωμορφολογίας, σχέσεων με τη φύση, με τους συνανθρώπους, με τους εαυτούς τους. Μεγαλοπρεπή κτήρια, τριώροφα και τετραώροφα, δημόσια και ιδιωτικά, επιπλωμένα με γούστο και διακοσμημένα με αριστουργη-

ματικά έργα τέχνης, λιθόστρωτοι δρόμοι με αναπτυγμένο αποχετευτικό δίκτυο, τέχνηρα βγαλμένα από άξια χέρια ειδικευμένων αγγειοπλαστών και αγγειογράφων, μεταλλουργών, υφαντουργών, ξυλουργών, ζωγράφων, καλαθοπλεκτών και ναυπηγών, απαιτούν χρόνο και συνεχή ενασχόληση. Χρόνο

Άποψη της Σαντορίνης με το ηφαίστειο.
Από το περιοδικό "The Illustrated London
News" 31 Μαρτίου 1866, σελ. 318

ΦΩΤ. - ΑΡΧΕΙΟ: Μ. ΤΟΥΜΠΗΣ - ΕΜ. ΛΙΓΝΟΣ

και διάφορα καλλυντικά πρέπει να παραγελθούν, να κατασκευαστούν, να χρησιμοποιηθούν, να επιδειχθούν. Πού να βρεθεί χρόνος για να πιάσουν τόπο οι διαισθήσεις και τα "μιλήματα" της φύσης;

Ο Εγγέλαδος ξυπνά και πάλι κι αρχίζει να αναδύεται. Ασθενείς σεισμικές δονήσεις ανέκοψαν τους φρενήρεις ρυθμούς ζωής κι έκαμαν κάποιους κατοίκους του κοσμοπολίτικου κέντρου να απομακρυνθούν από την πόλη. Όσοι παρέμειναν, άρχισαν να αναζητούν λύσεις αντισεισμικής προστασίας των υπάρχοντων τους. Επιλέχθηκαν χώροι ασφαλείς στατικά για την αποθήκευση των εύθραυστων αναγκαίων ή αγαπημένων αντικειμένων. Πίθιοι και άλλα αγγεία τοποθετήθηκαν κάτω από τα πολύθυρα, γύρω από τους κεντρικούς κίονες, καθώς και στις γωνίες των δωματίων που βρισκόνταν στο ισόγειο ή στους ορόφους των οικιών, κάτω από τα κρεβάτια και τα τραπέζια, αλλά και όπου αλλού έκριναν οι ιδιοκτήτες τους ότι δεν θα κινδύνευαν να σπάσουν. Η ζωή μπήκε σε άλλους ρυθμούς. Οι άνθρωποι έγιναν πιο προσεκτικοί και τις συζητήσεις τους μονοπωλούσαν πια θέματα σχετικά με την άμυνα του οικισμού απέναντι στις διαθέσεις ή μάλλον στις κινήσεις του Εγγέλαδου. Όχι πως έπαψαν να τους απασχολούν η γεωργία, η αλιεία, το εμπόριο και οι επαφές που τους εξασφάλιζαν όλα εκείνα τα αγαθά που έτρεφαν τη ματαιοδοξία τους ούτε οι αξιέροιστες οικοδεσποίνες σταμάτησαν να ενδιαφέρονται για την εμφάνισή τους και την εμφάνιση των οίκων τους ή με τις θρησκευτικές τους υποχρεώσεις. Απλά, τώρα, μπήκε στη ζωή τους και ο κίνδυνος που έπρεπε να αντιμετωπισθεί συλλογικά, όπως γινόταν πάντα με όλα τα σοβαρά ζητήματα οργάνωσης και συγκρότησης που αντιμετώπιζε αυτή η πόλη.

Οι ασθενείς σεισμικές δονήσεις έγιναν με τον καιρό μέρος της ζωής των κατοίκων και ως εκ τούτου έχασαν το μονοπώλιο του ενδιαφέ-

απαιτεί και η εμφάνιση των κυριών, νεαρών και ενηλίκων, που πρέπει να είναι προσεγμένη και απολύτως σύμφωνη με τις επιταγές της μόδας που έρχεται από την Κρήτη και ειδικότερα από την Κνωσό. Αέρινα φορέματα από υφάσματα πολυτελή, κοσμήματα εντυπωσιακά, κρέμες προσώπου και σώματος

ροντος. Τότε ήταν που ο Εγκέλαδος θύμωσε πολύ. Σείστηκε το νησί από έναν ισχυρότατο σεισμό και οι κάτοικοί του πανικόβλητοι άρχισαν να τρέχουν, για να σωθούν. Όσοι βρίσκονταν στους ορόφους των επιβλητικών κτηρίων προσπάθησαν να φθάσουν μέχρι τις κάσες των θυρών, για να προστατευθούν όση ώρα διαρκούσε ο σεισμός. Όσοι βρίσκονταν εκείνη την ώρα στο ισόγειο πετάχτηκαν έξω κι έτρεξαν σε ανοιχτούς χώρους. Κανείς δεν μπορούσε να υπολογίσει το μέγεθος της σεισμικής δόνησης ούτε καν τη χρονική

γείρει σαν να παραπάτησαν. Πέτρες έφραζαν κάποια λιθόστρωτα δυσκολεύοντας την πρόσβαση σε σπίτια κι άλλους κοινόχρηστους χώρους. Οι στιγμές ήταν τραγικές που τις επέτειναν οι κραυγές κάποιων εγκλωβισμένων σε ορόφους κτηρίων που υπέστησαν μερική καταστροφή, αλλά και αρκετών τραυματιών.

Η κινητοποίηση ήταν άμεση και κάτω από το καθεστώς του φόβου που ενέπνεε ο κίνδυνος μιας μετασεισμικής δόνησης εξίσου ισχυρής με την πρώτη. Πέτρες και χώματα παραμε-

“Αφρικανός”.

Κεφαλή ανδρικής μορφής, που φορεί μεγάλο χρυσό ενώπιο και έχει έντονα αφρικανικά χαρακτηριστικά, στα οποία οφείλει το όνομά του. Είναι η μοναδική ανθρώπινη μορφή στις θηραϊκές τοιχογραφίες που παριστάνεται σε κλίμακα 1/3 του φυσικού μεγέθους, συνηθισμένη στις κρητικές τοιχογραφίες. 17ος αι. π.Χ.

ΦΩΤ. ΑΡΧΕΙΟ: Γ. ΠΑΤΡΙΚΙΑΝΟΣ
(ΜΟΥΣΕΙΟ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΗΣ ΘΗΡΑΣ,
ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ)

διάρκειά της. Ήταν ανάλογη εκείνης που είχε καταστρέψει τον οικισμό μερικές δεκαετίες πριν, όπως θυμούνται οι ηλικιωμένοι ή μήπως υπερείχε; Κάποια στιγμή οι δονήσεις σταμάτησαν και η αγωνία κορυφώθηκε. Όσοι είχαν συγκεντρωθεί στους ανοιχτούς χώρους έτρεξαν, για να δουν τι απέγιναν οι δικοί τους, το σπίτι τους, το κατάστημά τους, το εργαστήρι τους.

Η εικόνα πάγωσε τις εκφράσεις τους. Κάποια σπίτια είχαν καταρρεύσει, σε άλλα είχαν πέσει κάποιοι τοίχοι κι έχασκαν τα δωμάτια σαν ξεδοντιασμένες γριές, κάποια άλλα είχαν

ρίσθηκαν από τις εισόδους των οικιών, για να απεγκλωβιστούν οι έγκλειστοι, και οι τραυματίες μεταφέρθηκαν στις πλατείες, όπου εκ των ενόντων στήθηκαν οι πρώτες σκηνές, για να τους παρααχθούν οι πρώτες βοήθειες. Ανθρώπινα θύματα - ευτυχώς - δεν υπήρξαν πολλά. Όταν εντοπίστηκαν, ανασύρθηκαν και ετάφησαν με σύντομες διαδικασίες, καθώς το κάθε λεπτό ήταν πολύτιμο. Ένας πρόχειρος απολογισμός των ζημιών απέδειξε πως κανένα κτήριο δεν έμεινε αλώβητο, έπρεπε λοιπόν άμεσα να αποκατασταθούν τα τραύματα και να γίνουν επεμβάσεις τέτοιες

που θα άλλαζαν σε ορισμένα σημεία τη μορφή του οικισμού.

Οι πρώτες επεμβάσεις έγιναν στα ιδιωτικά κτήρια. Ήταν προφανές πως ο καθένας ήθελε να εξασφαλίσει το χώρο του. Όσα νοικοκυριά δεν μπορούσαν να σταθούν με ασφάλεια μεταφέρθηκαν για λίγο στο ύπαιθρο και παρέμειναν εκεί όσο χρόνο χρειάστηκε, για να γίνουν οι κατάλληλες επιδιορθώσεις και υποστυλώσεις που θα επέτρεπαν στο μέλλον να συνεχισθεί η ζωή, όπως και πριν. Ζεμπιλια και μαλάθες επι-

νιά έφθαναν, για να κατασκευασθεί ένα κρεβάτι "εκστρατείας".

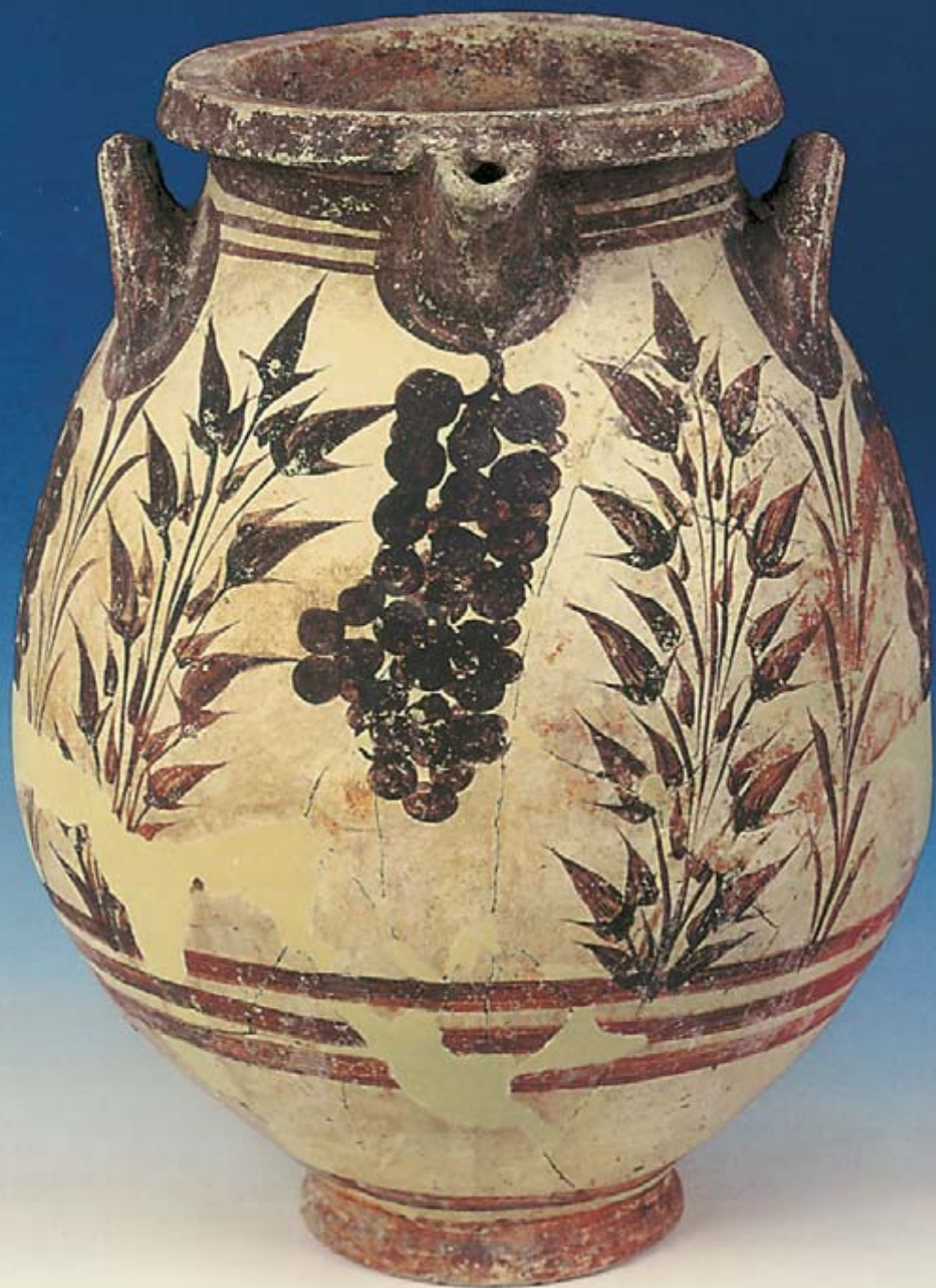
Οι επαίοντες περί στατικής των κτηρίων γνωμάτευσαν ποια δωμάτια έπρεπε να καταρρηθύν και σε ποια έπρεπε να γίνουν απλώς ορισμένες υποστηλωτικές εργασίες για την υποστήριξη των καταπονημένων τμημάτων. Τα καταρρηγμένα δωμάτια γεμίστηκαν με μπάζα και οι πόρτες τους φράχθηκαν με τοιχώρια, μια μέριμνα που ελήφθη με στόχο να αποφευχθεί κάθε μελλοντικός κίνδυνος. Στις περιπτώσεις που επεβλήθη

Οι τοιχογραφία της Άνοιξης, από το δωμάτιο Δ2. Το βραχώδες τοπίο με τα κρίνα στολίζεται από τα χελιδόνια που πετούν σε τολμηρούς σχηματισμούς. Το ένα από τα δύο χελιδόνια θα αποτελέσει το σήμα της Ελληνικής Προεδρίας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα το πρώτο εξάμηνο του 2003. ΕΘΝΙΚΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ. ΦΩΤ. - ΑΡΧΕΙΟ: Μ. ΤΟΥΜΠΗΣ - ΕΜ. ΛΙΓΝΟΣ

στρατεύθηκαν για τη μεταφορά των εύθραυστων αντικειμένων, αλλά και των υλικών για την παρασκευή φαγητού στις πρόχειρες εστίες που στήθηκαν, για να εξυπηρετήσουν τις πρώτες ανάγκες. Κι όσο για τον ύπνο ή την ολιγόλεπτη ξεκούραση, οκτώ ξύλα, τέσσερα μακριά και τέσσερα κοντά κι ένα κομμάτι δέγμα δεμένο με σχοι-

υποστήριξη της αναδομής χτίστηκαν τα ανοίγματα ορισμένων παραθύρων και θυρών και καταρρηγήθηκε η πρόσβαση σε δωμάτια. Ο κύκλος των εργασιών στα ιδιωτικά σπίτια που είχαν πληγεί από το σεισμό, όχι όμως ανεπανόρθωτα, έκλεινε τις περισσότερες φορές με το σοβάτισμα των επιδιορθωμένων τοίχων των δωματίων. Μελλοντικά θα δινόταν και

ΦΩΤ. ΑΡΧΕΙΟ: Γ. ΠΑΤΡΙΚΙΑΝΟΣ (ΜΟΥΣΕΙΟ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΗΣ ΘΗΡΑΣ, ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ)

πάλι η ευκαιρία στους καλλιτέχνες να ξεδιπλώσουν την τέχνη τους πάνω στους άσπρους, ολοκάθαρους τοίχους. Τώρα όμως προείχε η ασφάλεια της πόλης και των κατοίκων της. Αφού εξασφαλίσθηκε η σωτηρία των ιδιωτικών οικιών και η ζωή μέσα σ' αυτά ξεκίνησε δειλά - δειλά, σειρά είχαν τώρα τα δημόσια κτήρια, αλλά και τα κοινωφελή έργα, οι δρόμοι, το αποχετευτικό σύστημα και οι πλατείες, πολλά εκ των οποίων έπαψαν να λειτουργούν λόγω των μπάζων που συσσωρεύτηκαν, των

και παιδιά, χωρίς διάκριση σε επάγγελμα ή κοινωνική τάξη, ανέλαβαν εθελοντικά εργασία με απόλυτη συναίσθηση της ευθύνης απέναντι στην πόλη, μέσα στην οποία απέκτησαν συνείδηση, ατομική και κοινωνική. Οι γυναίκες ανέλαβαν τη σίτιση, τα παιδιά έκαναν μικροεπιχειρήματα και οι άνδρες ανέλαβαν τις οικοδομικές εργασίες. Ήταν προφανές πως τα έργα θα επέφεραν αλλαγές στον

Χρυσό ειδώλιο αίγαγρου, 17ος αι. π. Χ. ΦΩΤ. ΑΡΧΕΙΟ: ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΑΚΡΩΤΗΡΙΟΥ ΘΗΡΑΣ

Πτηνόμορφη μαστοπρόχους, τέλη 18ου αι. π. Χ. ΦΩΤ. ΑΡΧΕΙΟ: Γ. ΠΑΤΡΙΚΙΑΝΟΣ (ΜΟΥΣΕΙΟ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΗΣ ΘΗΡΑΣ)

Τράπεζα προσφορών με παράσταση δελφινιών. ΦΩΤ. ΑΡΧΕΙΟ: ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΑΚΡΩΤΗΡΙΟΥ ΘΗΡΑΣ

Πίθος με φυτική διακόσμηση (σταφύλια, ψυχανθή, καλαμοειδή), 17ος αι. π.Χ. (Αριστερά)

πεσμένων λίθων, αλλά και των επικίνδυνων κτηρίων, των καταστημάτων και των εργαστηρίων που ήταν άλλα πεσμένα κι άλλα με περιέργες κλίσεις. Έπρεπε σύντομα να παρθούν αποφάσεις κι όπως πάντα έγιναν συνελεύσεις. Καταστρώθηκε σχέδιο δράσης και δημιουργήθηκαν οι πρώτες ομάδες αντιμετώπισης καταστροφών. Άνδρες, γυναίκες

πολεοδομικό ιστό, όπως ακριβώς έγινε και με τα έργα που ακολούθησαν το σεισμό των αρχών του 17ου αι. π.Χ., αλλά αυτό ήταν αναμενόμενο. Για τη διευκόλυνση των εργασιών, αλλά και των κινήσεων, ανοίχθηκαν ορισμένες κεντρικές αρτηρίες. Αμέσως μετά καθαιρέθηκαν τα πληγέντα αρχιτεκτονικά στοιχεία που θα μπορούσαν να

προκαλέσουν ατυχήματα και καθαρίστηκαν οι προσόψεις των κτηρίων. Τα μπάζα που προέκυψαν διευθετήθηκαν σε άνδηρα, οι δε λίθοι σε ξερολιθιές, τις πιο πολλές φορές πρόχειρα φτιαγμένες, περιωσότερο για να μην εμποδίζουν οι λίθοι. Πολλοί από αυτούς τους λίθους επιλέχθηκαν από τους οικοδόμους, για να αποτελέσουν το υλικό για την επισκευή ή την ανοικοδόμηση των πληγέντων κτηρίων. Για τη διευκόλυνση των εργασιών που έπρεπε να γίνουν σε σύντομο χρονικό διάστημα, προκειμένου να ξαναβρεί η πόλη τους ρυθμούς της και να αποκατασταθεί η τάξη και προπαντός η ψυχική ηρεμία των κατοίκων, δημιουργήθηκαν λιθοσωροί και σωροί από χώμα, κυρίως σε πλατείες, αλλά και κατά μήκος των δρόμων. Σε ορισμένες περιπτώσεις, εκεί όπου ήταν προφανές ότι οι εργασίες θα είχαν μεγάλη διάρκεια, πλάι στους σωρούς, κατασκευάστηκαν πρόχειρες εγκαταστάσεις με όλα τα χρειαζόμενα για την εξυπηρέτηση των βασικών αναγκών, σκεύη κεραμικά για να πίνουν και να τρώνε οι εργάτες, εστίες για το μαγείρεμα, κάποιες πρόχειρες κλίνες για ξεκούραση, ψάθες ως στρωσίδια, καλάθια γεμάτα δημητριακά, πιθάρια και αμφορείς γεμάτοι υγρά. Τίποτα από ό,τι μπορούσαν να ρυθμίσουν οι άνθρωποι δεν αφέθηκε στην τύχη. Στην τύχη αφέθηκε το μέλλον αυτής της μοιραίας πολιτείας. Δεν θα υπάρξει όμως μέλλον. Πολύ σύντομα, πριν ακόμα προλάβουν να τελειώσουν οι εργασίες, η γη θα ανοίξει κι από τα σωθικά της θα ξεχυθεί με ορμή η "βροχή" της πρώτης ηφαιστειακής έκρηξης. Ήταν η αρχή του τέλους. Κι ήταν καλοκαίρι του 1628 π.Χ. Η τύχη

Πήλινο σφράγισμα με παράσταση αρματοδρομίας (πάνω) και ταυροκαθαψιών (κάτω).
17ος αι. π.Χ. ΦΩΤ. ΑΡΧΕΙΟ: Γ. ΠΑΤΡΙΚΙΑΝΟΣ (ΜΟΥΣΕΙΟ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΗΣ ΘΗΡΑΣ, ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ)

Πλάκα με αποτυπώματα φύλλων ελιάς (φυτικό απολίθωμα).

ΦΩΤ. ΑΡΧΕΙΟ: Γ. ΠΑΤΡΙΚΙΑΝΟΣ (ΜΟΥΣΕΙΟ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΗΣ ΘΗΡΑΣ, ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ)

Τοιχογραφία πιθήκων στο δωμάτιο Β6. 17ος αι. π. Χ. (Αριστερά) ΦΩΤ. ΑΡΧΕΙΟ: Γ. ΠΑΤΡΙΚΙΑΝΟΣ (ΜΟΥΣΕΙΟ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΗΣ ΘΗΡΑΣ, ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ)

των κατοίκων από τότε αγνοείται.

Από την έκρηξη του ηφαιστείου που εκδηλώθηκε με σειρά παροξυσμών, διαφορετικής κάθε φορά ισχύος, συγκλονίσθηκε η Ανατολική Μεσόγειος. Ο τελικός παροξυσμός ήταν πολύ έντονος. Με τη μορφή πίδακα εκτινάχθηκαν από την ηφαιστειακή φωλιά στην ατμόσφαιρα τεράστιες ποσότητες τέφρας δημιουργώντας στήλη που το ύψος της έφθασε τα τριάντα πέντε περίπου χιλιόμετρα. Φθάνοντας στη στρατόσφαιρα παρασύρθηκε από τον άνεμο και σκόρπισε στην ανατολική Μεσόγειο. Κάλυψε την περιοχή από τη Σμύρνη ως την ανατολική Κρήτη και τη Ρόδο. Ταξίδεψε ως την Αίγυπτο κι επηρέασε, όπως φάνηκε, το κλίμα σε ολόκληρη τη γη. Το αποδεικνύει η καταστροφή, λόγω απότομης ψύξης, ενός από τους αυξητικούς δακτυλίους που αντιστοιχεί στο έτος 1646 +/- 20 π.Χ., στο είδος πεύκου bristle cone της Καλιφόρνιας, καθώς και στην ιρλανδική δρυ, αλλά και η αιχμή οξύτητας που χαρακτηρίζει το στρώμα πάγου στη Γροιλανδία. Το στρώμα αυτό αντιστοιχεί με το έτος 1628 π.Χ.

Όταν η οργή των θεών ξεθύμανε και η ατμόσφαιρα καθάρισε, η Στρογγύλη δεν υπήρχε πια με την προηγούμενη μορφή της. Την κομμάτιασαν και την ξέσκιωσαν οι πυρακτωμένοι μύδροι που εξαπέλυσε το ηφαίστειο. Το κεντρικό της τμήμα βυθίστηκε στην άβυσσο δημιουργώντας ένα τεράστιο "καζάνι", την **καλντέρα**, εκτάσεως 85 περίπου τετραγωνικών χιλιομέτρων, που η θάλασσα το γέμισε με τα αλμυρά νερά της. Και αυτή η καλντέρα είναι ο πιο αξιόπιστος μάρτυρας της βιβλικής καταστροφής, αλλά κι ένα μοναδικό βιβλίο στο οποίο μπορεί κανείς σήμερα να διαβάσει τη γεωλογική ιστορία του ταλαίπωρου νησιού. Η εισροή της θάλασσας στην καλντέρα προκάλεσε μεγάλα παλιρροϊκά κύματα που "τάραξαν" την κοντινή Κρήτη. Οι τεράστιες ποσότητες της σποδού και της κισσίηρας (θηραϊκής γης και ελαφρόπετρας) που αναδύθηκαν από το αγριεμένο ηφαίστειο σκέπασαν το νησί δημιουργώντας ένα στρώμα 30 έως 40 μ. Το στρώμα αυτό κατέστρεψε κάθε ενεργό ζωή κι έθαιψε κάθε ίχνος από εκείνον τον

εκπληκτικό πολιτισμό που έκανε το Ακρωτήριο Ξακουστό σε όλο τον τότε γνωστό κόσμο. Μήπως όμως αυτή η ταφή ήταν και η σωτηρία αυτού του πολιτισμού, καθώς "φυλακίσθηκαν" οι τελευταίες στιγμές μιας καθημερινότητας, έτσι όπως αυτή κυλούσε μέσα στα πολυτελή σπίτια και τα καταστήματα ή πάνω στους δρόμους και τις πλατείες και σώθηκαν μοναδικά δείγματα τέχνης, τα οποία οπουδήποτε

Μουσείο Προϊστορικής Θήρας.

Από ένα λιτό τρίθυρο εισέρχεται ο επισκέπτης στον χώρο της έκθεσης κι αμέσως μεταφέρεται χιλιάδες χρόνια πριν. Το πρώτο που αντικρίζει είναι ένας ευρύς, άνετος χώρος, στους τοίχους του οποίου καταγράφεται η ιστορία της έρευνας της προϊστορικής Θήρας. Πρόκειται για την

ΦΩΤ. ΑΡΧΕΙΟ: Ν. ΦΙΝΙΚΑΚΗΣ

Το εσωτερικό του αρχαιολογικού χώρου με το υφιστάμενο στέγαστρο

αλλού θα τα είχαν καταστρέψει οι περιβαλλοντικές συνθήκες; Τα χιλιάδες ευρήματα που η τριαντατετράχρονη ανασκαφική έρευνα έφερε στο φως, το αποδεικνύουν περίτρανα. Ένας μεγάλος αριθμός απ' αυτά τα ευρήματα, τα σπάνια έργα τέχνης και τις αριστουργηματικές τοιχογραφικές συνθέσεις που αποτελούν τους αδιάψευστους μάρτυρες του μεγάλου κυκλαδικού πολιτισμού που άνθησε στον οικισμό του Ακρωτηρίου εκτίθενται στο Μουσείο της Προϊστορικής Θήρας, στην πρωτεύουσα του νησιού, τα Φηρά.

πρώτη ενότητα της έκθεσης που έχει τον τίτλο: "**Η ανακάλυψη ενός αρχαιολογικού χώρου**". Εκεί μαθαίνει πως το κίνητρο του καθηγητή **Σπυρίδωνος Μαρινάτου** υπήρξε η επιθυμία να επιβεβαιώσει τη θεωρία του ότι η έκρηξη του ηφαιστείου της Θήρας συντέλεσε στην κατάρρευση του μινωικού πολιτισμού στην Κρήτη. Παλαιότερες έρευνες στη Θηρασιά, το 1867, στο ορυχείο του Δ. Αλαφούζου για εξόρυξη θηραϊκής γης που θα χρησιμοποιείτο για τις ανάγκες της διανοιγόμενης τότε διώρυγας του Σουέζ, στη

θέση **Φαβατάς** της περιοχής του Ακρωτηρίου το 1870 από τη Γαλλική Αρχαιολογική Σχολή και στη θέση **Ποταμός**, πάλι στην περιοχή του Ακρωτηρίου το 1899/1900 από τη Γερμανική αποστολή του Hiller von Gaertringen, είχαν φέρει στο φως προϊστορικά ερείπια αρκετά, ώστε να προκαλέσουν το ενδιαφέρον του ανήσυχου ερευνητή. Βέβαια, στον εντοπισμό της θέσης για την έναρξη της ανασκαφής

ατμόσφαιρα - ορατή Κρήτη, που αποτέλεσαν κίνητρο για ανάπτυξη ναυτιλιακών δραστηριοτήτων και στενών εμπορικών σχέσεων με τη μεγαλόνησο.

Η περιδιάβαση αρχίζει από δεξιά. Εκεί η δεύτερη ενότητα με τίτλο: "**Η Γεωλογία της Θήρας**" παρουσιάζει με χάρτες, αλλά και με απολιθώματα την εξαιρετικά ενδιαφέρουσα ιστορία της δημιουργίας του νησιού πριν από

βοήθησαν και οι πληροφορίες του φιλόχαιου τεχνίτη ανασκαφών από το Καμάρι, Ν. Πελέκη, και του αγροφύλακα του Ακρωτηρίου, Ευστ. Αρβανίτη. Οπωσδήποτε όμως ήταν η εμπειρία του επιστήμονα αρχαιολόγου που αξιολόγησε σωστά τα στοιχεία, όπως ήταν η θέση του αρχαίου οικισμού στο νοτιότερο άκρο του νησιού που προστατευόταν από τους βορείους ανέμους και παρείχε ασφαλές αγκυροβόλιο σε δυσμενείς καιρικές συνθήκες, το εύφορο πεδινό έδαφος και η συχνά - με καθαρή

1.000.000 χρόνια. Τον επισκέπτη τον εντυπωσιάζουν οι πλάκες με τα αποτυπώματα φύλλων ελιάς, σχοιμών και φοινίκων, ακόμα και τα αποτυπώματα εντόμων, όπως είναι ο δάκος της ελιάς, που τεκμηριώνουν όχι μόνο την ιθαγένεια των ειδών αυτών, αλλά και το εύκρατο κλίμα που επικρατούσε στη Μεσόγειο εδώ και 50.000-60.000 χρόνια. Πάντως, το πιο δυνατό συναίσθημα είναι αυτό του δέους εμπρός στην αυγκράτητη ορμή της φύσης που κοιμάτιασε και ξέσχισε τη νήσο Στρογγύλη και διαμόρφωσε ένα

τοπίο συγκλονιστικό, ένα τοπίο-σημείο το οποίο σήμερα παισιώνουν εκτός των άλλων νησιών και οι **Καμένες, Παλαιά και Νέα**, τα νησιά δηλαδή που αναδύθηκαν από τις εκρήξεις του 197 π.Χ. το ένα και του 1707-1711 μ.Χ. το άλλο.

"Ένας πολιτισμός γεννιέται. Η Θήρα από τη νεολιθική εποχή έως τη σεισμική καταστροφή". Αυτός είναι ο τίτλος της τρίτης ενότητας, κατά την οποία ο επισκέπτης ταξιδεύει από το 4.500 π.Χ., τη Νεώτερη Νεολιθική περίοδο, ως τις αρχές της Υστεροκυκλαδικής Ι Περιόδου (αρχές 17ου αι. π.Χ.), με τη βοήθεια ενός πλήθους αντικειμένων που εκθέτουν το κάλλος τους μέσα από τις βιτρίνες του Μουσείου. Εξάισια κεραμεικά αγγεία, εισηγμένα από το βορειο-ανατολικό κυρίως Αιγαίο, αλλά και ντόπια, πανέμορφα μαρμάρινα πρωτοκυκλαδικά ειδώλια *"αποκαλύπτουν όχι μόνο την ενεργό συμμετοχή της Θήρας στο γίνεσθαι του πρωτοκυκλαδικού πολιτισμού, αλλά και το ότι το Ακρωτήριο υπήρξε από την αρχή ένα σημαντικό κέντρο μέσα στο Αιγαίο"*.

Την ενότητα ανοίγει ένα ωραιότατο μαρμάρινο ειδώλιο παραλλαγής Σπεδού της Πρωτοκυκλαδικής ΙΙ Περιόδου (2.700-2.400/2.300 π.Χ.), αινιγματικό και μυστηριώδες. Ελάχιστα είναι τα κεραμεικά αγγεία της νεολιθικής περιόδου από το Ακρωτήριο και το προϊστορικό νεκροταφείο του ορυχείου στην περιοχή των Φηρών, ωστόσο κι αυτή η περιορισμένη παρουσία τους είναι αρκετή, για να τεκμηριώσει την κατοίκηση του νησιού, τουλάχιστον από τα μέσα της 5ης χιλιετίας π.Χ. Τότε το Ακρωτήριο ήταν ένα απλό, συνηθισμένο ψαροχώρι. Ακολουθεί μια θαυμαστή ποικιλία κεραμεικών αγγείων, προκλητικές μαστοπρόχοι με το ραδινό ή το σφαιρικό τους "κορμί", ραμφόστομες και πτηνόμορφες πρόχοι, κρατηρίσκοι και ποτήρια. Τα πρωτότυπα σχήματα και η σιλπνή μαύρη ή καστανή επιφάνειά τους προδίδουν την ξενική προέλευση των κεραμικών αγγείων που προβάλλουν αμέσως μετά. Δέπατα αμφικύπελλα, μόνωτα ή δίωτα κύπελλα, φιάλες τονίζουν τη σχέση της Θήρας με το ΒΑ Αιγαίο κατά τη μεταβατική φάση από την Πρωτοκυκλαδική ΙΙ στην Πρωτοκυκλαδική ΙΙΙ περίοδο (γύρω στο 2.300-2.200 π.Χ.), όταν τα κέντρα των νησιών, π.χ. η Πολιόχνη στη

Λήμνο, η Θερμή στη Λεύβο κ.λ.π. εγκαταλείφθηκαν και ο μέχρι τότε αξιόλογος παράκτιος οικισμός του Ακρωτηρίου εξελίχθηκε σε κοσμοπολίτικο λιμάνι.

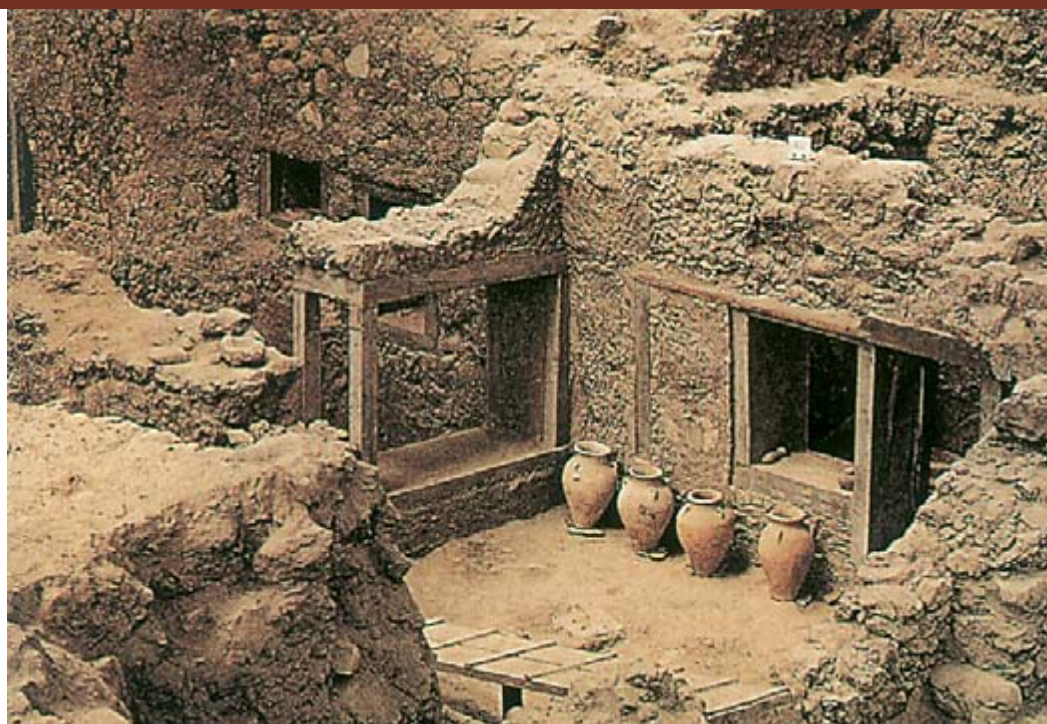
Την αυγή της 2ης χιλιετίας π.Χ. το Ακρωτήριο αποτελούσε ένα εξελιγμένο πρωτοαστικό κέντρο με αναμφίβολα σπουδαίο εμπορικό λιμάνι. Τα αρχιτεκτονικά λείψανα, κάτω από τα οικοδομήματα της τελευταίας περιόδου, είναι δηλωτικά μιας μεσοκυκλαδικής πόλης που είχε έκταση ούτε λίγο ούτε πολύ δέκα στρέμματα. Την περίοδο αυτή όμως εκτός από το Ακρωτήριο αναπτύχθηκε κι ένας άλλος οικισμός στην περιοχή του Μεγαλοχωριού. Η διάρκεια ζωής του όμως είναι λιγοστή καθώς λίγο μετά την ισχυρή σεισμική καταστροφή που σημειώθηκε στις αρχές του 17ου αι. π.Χ. (Υστεροκυκλαδική Ι), ο οικισμός εγκαταλείφθηκε. Έτσι το Ακρωτήριο μένει ο αδιαφιλονίκητος οικισμός, ο οποίος από τη στιγμή εκείνη άρχισε να σημειώνει μια τέτοια πορεία που όμοιά της δεν θα υπάρξει. Ίσως αυτή ζήλεψαν οι θεοί και βάλθηκαν να το εξαφανίσουν από προσώπου γης, όπως έγινε στο τέλος του 17ου αι. π.Χ. (ώριμη Υστεροκυκλαδική Ι περίοδος).

Η πλήρως κατατοπιστική και εντυπωσιακή μακέτα της πόλης του Ακρωτηρίου την περίοδο της μεγάλης ακμής ανοίγει τη μεγάλη τέταρτη ενότητα, η οποία διαρρέεται, όπως είναι φυσικό, σε υποενότητες. Η αίσθηση που έχει ο επισκέπτης που μελετά τη μακέτα, είναι αυτή που δίνει ο τίτλος της πρώτης υποενότητας. Το Ακρωτήριο είναι πλέον ένα αστικό κέντρο με ό,τι αυτό συνεπάγεται ως προς τη μορφή της πόλης, αλλά και τη ζωή των κατοίκων της. Η πυκνή δόμηση, οι λιθόστρωτοι δρόμοι, το εξαιρετικό αποχετευτικό δίκτυο που συνδέεται άμεσα με τους χώρους υγιεινής των σπιτιών, ο σταυλισμός των ζώων έξω από την πόλη, αποτελούν δείγματα οργανωμένου αστικού κέντρου. *"Η ιστοπέδωση του οικισμού από το μεγάλο σεισμό γύρω στις αρχές του 17ου αι. π.Χ. αποτέλεσε αφορμή για την ανοικοδόμηση μεγαλοπρεπών κτηρίων, πλούσια επιπλωμένων και διακοσμημένων με αριστουργηματικά έργα τέχνης. Η σύνθετη, αστική πλέον κοινωνία του Ακρωτηρίου έχει μετασχηματισθεί σε καταναλωτική"*. Το αποδεικνύουν έμπρακτα τα εκπληκτικά και οπωσδήποτε

ΦΩΤ. : Ν. ΑΝΤΩΝΙΔΑΚΗΣ

Απόψεις από τον αρχαιολογικό χώρο.

ΦΩΤ. - ΑΡΧΕΙΟ: Μ. ΤΟΥΜΠΗΣ - ΕΜ. ΛΙΓΝΟΣ

μοναδικά γύψινα εκμαγεία του σκαλιστού ξύλινου τραπέζιου και του ξύλινου καθίσματος που εκπλήσσουν πραγματικά τον επισκέπτη με τη δύναμη των διακοσμητικών τους στοιχείων, τα οποία δείχνουν μια κοινωνία που αναζητά την υψηλή αισθητική και διάκριση στον τομέα της διακόσμησης. Το αποδεικνύει επίσης η πληθώρα των αγαθών που εντυπωσιάζουν με την ποικιλία των πρώτων υλών και των σχημάτων τους, τα οποία έμμεσα προβάλλουν την τεχνική εξειδίκευση που υπήρχε και τον καταμερισμό εργασίας, ως απαραίτητη προϋπόθεση για την παραγωγή της. Παραγωγή που κάλυπτε όχι μόνο τις ανάγκες της ντόπιας κοινωνίας, αλλά και άλλων κοινωνιών. Εξαιρετικά κεραμεικά σκεύη, άλλα πολυτελή κι άλλα λιγότερο, αλλά με περισσότερη πρακτική χρησιμότητα, όπως για παράδειγμα, ο πήλινος φορητός φούρνος, χάλκινα θυματήρια και εγχειρίδια όμορφα σκαλισμένα, το αποτύπωμα ενός καλαθιού "προκαλούν" πίσω από τη βιτρίνα το ενδιαφέρον και το θαυμασμό του επισκέπτη για μια κοινωνία όχι μόνο γεωργοκτηνοτροφική, όπως ήταν σχεδόν όλες οι κοινωνίες της εποχής εκείνης, αλλά και με εξελιγμένο τον δευτερογενή / μεταποιητικό τομέα της οικονομίας, μια κοινωνία με συντεχνίες αγγειοπλαστών/αγγειογράφων, μεταλλουργών, οικοδόμων, ξυλουργών/ναυπηγών, καλαθοπλεκτών κι εμπόρων/ναυτικών, ίσως και με άλλες που δεν γνωρίζουμε ακόμη, αφού εκτιμάται ότι μόλις το 3% της προϊστορικής πόλης έχει ερευνηθεί.

Η έκθεση αντικειμένων της δεύτερης υποενοότητας που έχει τον τίτλο: "**Μια αναδυόμενη γραφειοκρατία**" είναι εξαιρετικά ενδιαφέρουσα, καθώς αναδεικνύεται μέσα από αυτά μια ακόμα πτυχή της αναπτυσσόμενης κοινωνίας του Ακρωτηρίου: η πολυπλοκότητα. Η διαχείριση των αγαθών δεν αφήνεται πλέον στην τύχη, αντιθέτως χρησιμοποιούνται συστήματα καταγραφής και μέτρησής τους, μιλάμε επομένως για μια κοινωνία έντονα γραφειοκρατική.

Πίθοι με γραπτά κοσμήματα "δηλωτικά" του περιεχομένου τους, πήλινες και λίθινες σφραγίδες, μολύβδινα σταθμά, πήλινα σφραγίσματα με ωραιότερες ανάγλυφες παραστάσεις, είναι πράγματι τα πιο εντυπωσιακά εκθέματα, καθώς ο επισκέπτης δεν θαυμάζει

μόνο το έργο τέχνης, αλλά μπαίνει και στον πειρασμό να εξοικειωθεί με τα συστήματα γραφής και μέτρησης που χρησιμοποιούσαν οι κάτοικοι του Ακρωτηρίου, κάποιοι από τους οποίους είναι προφανές, ότι ασχολούντο με το εμπόριο πολύ σοβαρά.

Στο μυαλό των περισσότερων ο προϊστορικός οικισμός του Ακρωτηρίου είναι ταυτισμένος με τις εκπληκτικές τοιχογραφίες κι όχι άδικα. Ακόμα και στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο Αθηνών, το οποίο φιλοξενούσε μέχρι πρόσφατα πολλά από τα έργα τέχνης της Θήρας, οι τοιχογραφίες ήταν εκείνες που προκαλούσαν δέος και θαυμασμό. Είναι άλλωστε γεγονός πως οι τοιχογραφίες του Ακρωτηρίου από μόνες τους θα μπορούσαν να καταδείξουν το πόσο αναπτυγμένος οικισμός ήταν και σε τι σημείο ακμής τον βρήκε η "**φωτιά της Κολάσεως**". Είναι απολύτως βέβαιο πως οι τοιχογραφίες αποτελούν ένα μεγάλο κεφάλαιο, που αν το διαχειρισθεί κανείς με σοβαρότητα και με τον απαιτούμενο σεβασμό, το κέρδος για την παιδεία και τον πολιτισμό μας θα είναι ανυπολόγιστο.

"**Η πρακτική της τοιχογράφησης**" που αποτελεί "*έναν από τους κυριότερους τρόπους εσωτερικής διακόσμησης των κτιρίων και μία από τις μνημειωδέστερες καλλιτεχνικές εκφράσεις του αιγαιακού πολιτισμού, πρωτοπαρουσιάστηκε κατά τη Μέση Εποχή του Χαλκού στην Κρήτη (τέλος 18ου αι. π.Χ.)*". Μετά την ανέγερση των κτηρίων, δημοσίων και ιδιωτικών, της τελευταίας πόλης του Ακρωτηρίου, μέσα στα πλαίσια της έντονης επίδρασης του μινωικού πολιτισμού, οι καλλιτέχνες αναλαμβάνουν τη διακόσμηση των σημαντικότερων χώρων με τοιχογραφίες υψηλού καλλιτεχνικού επιπέδου που είχαν τη μοναδική "τύχη" να ενταφιασθούν κι ως εκ τούτου να διασωθούν, για να προσφέρουν σήμερα στους μεν ερευνητές πλήθος πληροφοριών για τον άνθρωπο και το περιβάλλον του Αιγαίου κατά τον 17ο αι. π.Χ., στους δε θεατές μαθήματα υψηλής αισθητικής.

Με τη χρήση της μεικτής τεχνικής της νοπογραφίας και της ξηρογραφίας, οι καλλιτέχνες του Ακρωτηρίου ανοίγουν παράθυρο στον κόσμο ενός μεγάλου πολιτισμού, του κυκλαδικού. Ενός πολιτισμού στον οποίο κυριαρχεί η χαρά της ζωής. Θέματα παρμένα από το ζωικό και το φυτικό βασίλειο, αλλά

και θέματα στα οποία κέντρο αναφοράς είναι ο άνθρωπος και οι καθημερινές ενασχολήσεις του ή οι εορταστικές εκδηλώσεις του, μαγεύουν με τη δύναμη του χρώματος και του σχεδίου. Τι να πρωτοθαυμάσει κανείς; Τις τοιχογραφίες της Οικίας των Γυναικών με τις εκπάγλου καλλονής γυναικείες μορφές ή τους παπύρους, "εμπνευσμένα έργα ενός πρωτοπόρου και ταλαντούχου ζωγράφου"; Τις ζωγραφιστές τριποδικές τράπεζες προσφορών ή τα θραύσματα τοιχογραφίας με παράσταση κλάδων λυγαριάς, κρόκου, μυρτιάς και καλαμιών, δηλωτικά της χλωρίδας της εποχής; Τα θραύσματα των πρώιμων τοιχογραφιών των αρχών του 17ου αι. ή τα κύπελλα που περιέχουν ασβεστοκονίαμα και χρώμα, αυτό που δεν πρόλαβε να το χρησιμοποιήσει όλο ο καλλιτέχνης που έφυγε βιαστικά, προφανώς για να σωθεί; Η πολυ-

προκλητικές μαστοπόροι, κυλινδρικά ρυτά, νευρωτά αγγεία με το ραδινό τους σχήμα, ρυτά σε σχήμα λεοντοκεφαλής ή κεφαλής κάπρου, χύτρες, αμφορείς, λυχνάρια, ασκοί, θήλαστρα και αλάβαστρα για τα αρώματα, τα

Πολυ σημαντικά στοιχεία για τη ζωή στο ακρωτήριο, λίγο πριν την ηφαιστειακή έκρηξη, ήρθαν στο φως κατά τη διάρκεια των ανασκαφών στα 103 νέα φρέατα που ανοίχθηκαν μέσα κι έξω από τα αποκαλυφθέντα κτήρια του οικισμού καθώς και στην περιφέρεια του παλαιού στέγαστρου, για τη θεμελίωση των πεσσών του νέου στέγαστρου. Λιθσωρός από το νέο Φρέαρ Πεσσού 28Α (επάνω). Εκμαγεία κρεβατιών από το Φρέαρ Πεσσού 73 (κάτω). Ανασκαφή νέου Φρέατος Πεσσού 45Α. (δεξιά επάνω). Καλάθι από το νέο φρέαρ Πεσσού 76. (δεξιά κάτω)

τέλεια που χαρακτηρίζει τη ζωή των κατοίκων του Ακρωτηρίου δεν εμφανίζεται μόνο στη διακόσμηση των χώρων, όπου ζουν και κινούνται, με τις εξαιρετικές τοιχογραφικές συνθέσεις, φαίνεται και στα κεραμικά σκεύη που χρησιμοποιούσαν οι κάτοικοι καθημερινά. Την τελευταία περίοδο, λίγο πριν το δραματικό τέλος, "η κεραμική αποτελεί ένα πλούσιο και εντυπωσιακό σύνολο που περιλαμβάνει χιλιάδες εγχώρια και εισηγμένα αγγεία". Τα πιο ενδεικτικά ως προς το σχήμα, τη χρήση και τη διακόσμηση εκτίθενται εμπρός στα μάτια του επισκέπτη που φαίνεται να μαγεύεται από τα διακοσμητικά σχέδια ακόμα και των σκευών που χρησιμοποιούντο για την αποθήκευση φαγητών και ποτών, σκευών δηλαδή τοποθετημένων σε κλειστούς χώρους, μακριά από τα βλέμματα άλλων κατοίκων. Ένας εξαιρετικός πίθος με κρίνα, πρόχοι και κύπελλα,

περισσότερα στολισμένα με διακοσμητικά σχέδια παρμένα από το φυτικό ή το ζωικό βασίλειο, είναι μερικά από τα έξοχα δείγματα της τέταρτης υποενοότητας με τον περιεκτικό τίτλο: "**Κεραμικά: Αφθονία και πολυτέλεια**". Η δύναμη των παραστάσεων

ΦΩΤ. - ΑΡΧΕΙΟ: ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΑΚΡΩΤΗΡΙΟ ΘΗΡΑΣ

ΦΩΤ. - ΑΡΧΕΙΟ: ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΑΚΡΩΤΗΡΙΟ ΘΗΡΑΣ

που κοσμούν τα κεραμεικά αγγεία είναι τόσο μεγάλη που ενέπνευσε και τους καλλιτέχνες, οι οποίοι έδωσαν "ζωή" στους τοίχους των δημοσίων και ιδιωτικών κτηρίων του οικισμού του Ακρωτηρίου.

Αυτό προβάλλει η περίπτη υποενοότητα με τον τίτλο: **"Από τη θηραϊκή αγγειογραφία στη θηραϊκή τοιχογραφία"**. Στον περιεκτικό οδηγό του Μουσείου διαβάζουμε πως *"οι τοιχογράφοι, το θεματολόγιο των οποίων ήταν σε μεγάλο βαθμό μινωικής προέλευσης, δανείζονται από τα αγγεία το κατεξοχήν θηραϊκό θέμα του χελιδονιού και το εισάγουν στις τοιχογραφίες τους. Ήταν επομένως η ήδη υπάρχουσα στη Θήρα τάση για την παραγωγή εικονιστικής κεραμεικής που ώθησε στη θεματική αλληλεπίδραση με μια άλλη ζωγραφική τέχνη μεγάλης κλίμακας, η οποία διέθετε ένα πιο σύνθετο και πιο πλούσιο θεματολόγιο από τη θηραϊκή αγγειογραφία. Το ρεύμα αυτό συνεχίστηκε και κατά την περίοδο ακμής του Ακρωτηρίου (ώριμη Υστεροκυκλαδική Ι περίοδος, 17ος αι. π.Χ.)"*. Εκπληκτικό δείγμα αυτής της υποενοότητας αποτελεί ο διακοσμημένος πίθος που βρέθηκε στη Δυτική Οικία, στη μία όψη του οποίου παριστάνονται ταύρος και αίγες σε χλοερό λιβάδι και στην άλλη γλάροι που πετούν επάνω σε δελφίνια, σε ένα εντυπωσιακό πάντρεμα θαλασσινού και στεριανού θέματος.

Η έκτη υποενοότητα σίγουρα προσελκύει περισσότερο το γυναικείο ενδιαφέρον, καθώς μέσα από αυτήν παρουσιάζονται τα κοσμήματα, που λαμπρύνουν την εμφάνιση κυρίως των γυναικών. Θα πρέπει βεβαίως στο σημείο αυτό να τονίσουμε πως τα κοσμήματα που βρέθηκαν στο Ακρωτήρι είναι λιγοστά, προφανώς διότι οι κάτοικοι, πριν εγκαταλείψουν την πόλη τους, πήραν μαζί τα τιμαλφή τους. Ελάχιστα είναι λοιπόν τα κοσμήματα που εκτίθενται, ψήφοι σε διάφορα σχήματα από ημιπολύτιμους λίθους, οστέινες και χάλκινες περόνες, οστέινα περιάπτα. Ωστόσο, την αφάνταστη ποικιλία και οπωσδήποτε τη μοναδική ομορφιά των κοσμημάτων ο επισκέπτης την αντιλαμβάνεται κοιτώντας πιο προσεκτικά τα κοσμήματα που στολίζουν τις νεαρές γυναίκες στις τοιχογραφίες των κτηρίων του Ακρωτηρίου. Οι γυναίκες αυτές εμφανίζονται *"καταστόλιστες με ποικίλα περίτεχνα κοσμήματα:*

ενώτια, περιδέραια, ψέλλια, περιβραχιόνια και περισφύρια" που οπωσδήποτε τονίζουν περισσότερο την ομορφιά τους.

Χλιδή και πολυτέλεια. Αυτά είναι τα δύο στοιχεία που χαρακτηρίζουν τη ζωή των κατοίκων του Ακρωτηρίου λίγο πριν το άδοξο τέλος. Αυτός ο πλούτος υπήρξε φυσική απόρροια και των εμπορικών σχέσεων που είχε αναπτύξει η Θήρα καθόλη τη διάρκεια της Κυκλαδικής Εποχής, κυρίως όμως στην τελευταία φάση της, την Υστεροκυκλαδική. Σε αυτήν το Ακρωτήρι χωρίς αμφιβολία αποτελεί ένα κοσμοπολίτικο λιμάνι. Αυτό είναι το θέμα που πραγματεύεται η έβδομη και τελευταία υποενοότητα της έκθεσης και είναι προφανές, μέσα από τα αντικείμενα που εκτίθενται, όπως είναι τα κύπελλα και οι ασκοί από την Κνωσό, οι πρόχοι από την Ηπειρωτική Ελλάδα, ο γεφυρόστομος σύμφος από την Αίγινα, ο αλαβάστρινος αμφορέϊσκος από την Ανατολική Μεσόγειο, αλλά και μέσα από θραύσματα τοιχογραφιών, όπως είναι η τοιχογραφία του "Αφρικανού" ή η τοιχογραφία των πιθήκων, ότι οι δυσοληψίες των κατοίκων του Ακρωτηρίου με την Ηπειρωτική Ελλάδα, τα υπόλοιπα κυκλαδονήσια, τα νησιά του ΝΑ Αιγαίου και την Κρήτη, αλλά και με κέντρα των περιοχών της Ανατολικής Μεσογείου, όπως είναι η Συρία και η Αίγυπτος, ήταν πολύ μεγάλες και έντονες, κάτι που οπωσδήποτε συνέβαλε στην οικονομική τους ευμάρεια, αλλά και στην κοσμοπολίτικη νοοτροπία τους. Ζούσαν λοιπόν ως αληθινοί άρχοντες κι αυτό το επιβεβαιώνει περίτρανα το τελευταίο αντικείμενο με το οποίο κλείνει και ο περίπατος του επισκέπτη. Πρόκειται για το χρυσό ειδώλιο αιγάγρου, ένα μοναδικό στο είδος του έργο τέχνης που και μόνο του θα μπορούσε να δώσει το στίγμα του μεγάλου πολιτισμού που άνθησε πριν από 3.600 περίπου χρόνια.

Σίγουρα το ειδώλιο ήταν ο πιο καλός οιωνός για το μέλλον του προϊστορικού οικισμού του Ακρωτηρίου που σε λίγο καιρό θα συνιστά πρότυπο αρχαιολογικό χώρο, καθώς η τοποθέτηση ενός νέου πρωτοποριακού στεγάστρου, το οποίο θα καλύπτει έκταση 10-12 στρεμμάτων και η δημιουργία διαδρομών που θα ακολουθεί ο επισκέπτης, προκειμένου να παίρνει τις πληροφορίες που επιθυμεί ανάλογα με το χρόνο, τη διάθεση και τις γνώσεις

Το νέο πρωτοποριακό στέγαστρο θα αξιοποιεί πλήρως τον φυσικό αερισμό και φωτισμό. ΦΩΤ. ΑΡΧΕΙΟ: Ν. ΦΙΝΤΙΚΑΚΗΣ

του, δεν έχουν, μέχρι τώρα, εφαρμοσθεί σε καμιά άλλη αρχαιολογική θέση. Το νέο στέγαστρο που έχει εμπνευστή τον αρχαιολόγο καθηγητή, **Χρ. Ντούμα**, την ψυχή του Ακρωτηρίου, και δημιουργό τον αρχιτέκτονα, **Ν. Φιντικάκη**, θα αντικαταστήσει το παλιό, ενιαίο στέγαστρο, το οποίο είχε τοποθετήσει πριν από τρεις δεκαετίες ο επίσης εμπνευσμένος αρχαιολόγος, **Σπ. Μαρινάτος**. Θα έχει βιωσιμότητα περίπου τριακοσίων χρόνων και το κυριότερο, θα σέβεται το περιβάλλον, καθώς θα αξιοποιεί καλά τον καλύτερο τρόπο τις βιοκλιματικές συνθήκες του νησιού.

Είναι ίσως από τις ελάχιστες φορές που τα χρήματα από το Κοινωνικό Πλαίσιο Στήριξης "θα πιάσουν τόπο" και θα εξασφαλίσουν ένα μεγαλόπνοο και μακρύπνοο έργο, για το οποίο θα είμαστε όλοι περήφανοι, όταν το γνωρίσουμε φυσικά!

Ευχαριστίες

-Τις ανασκαφές στον προϊστορικό οικισμό του Ακρωτηρίου Θήρας διενεργεί η Εν Αθήνας Αρχαιολογική Εταιρεία. Την εποπτεία των ανασκαφών αρχικά είχε ο καθηγητής **Σπ. Μαρινάτος** από το 1967 έως το θάνατό του το 1974. Από τότε μέχρι σήμερα την εποπτεία έχει ο καθηγητής **Χρ. Ντούμας**, τον οποίο θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά για την συνεργασία μας, καθώς και για την προθυμία του να στηρίζει πάντα τις

δραστηριότητές μου.

-Τις ευχαριστίες μου θα ήθελα να εκφράσω και στον αρχιτέκτονα, **Νίκο Φιντικάκη**, για το φωτογραφικό υλικό που μου διέθεσε καθώς και στην αρχαιολόγο **Τάνια Δεβεργιζή**, για τη διευκόλυνση στον εντοπισμό του φωτ. υλικού από την Ανασκαφή Ακρωτηρίου Θήρας.

Αρχαιολογικός χώρος Ανασκαφής Ακρωτηρίου, Τηλ. 22860 / 81366

-Στο Μουσείο Προϊστορικής Θήρας φιλοξενούνται επίσης τα ευρήματα από τις παλαιές ανασκαφές που διηγήρησε το Γερμανικό Αρχαιολογικό Ινστιτούτο στη θέση Ποταμός, τα ευρήματα από τις ανασκαφές της ΚΑ' Εφορείας Αρχαιοτήτων Κυκλάδων Σάμου και τα ευρήματα από διάφορες θέσεις της Θήρας, από περισυλλογές και παραδόσεις.

Το Μουσείο είναι ανοιχτό καθημερινά, εκτός Δευτέρας. Ώρες λειτουργίας : 8.30 π.μ. - 15.00 μ.μ. Τηλ. 22860 / 22217

Βιβλιογραφία

Χ. Ντούμας, Μ. Μαρθάρη, Χ. Τελεβάντου, "**Μουσείο Προϊστορικής Θήρας**", **Συνοπτικός Οδηγός**, Υπουργείο Πολιτισμού, ΚΑ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, Εν Αθήναις Αρχαιολογική Εταιρεία, Αθήνα 2000.

Μ. Μπελογιάννη-Αργυροπούλου, "**Μουσείο Προϊστορικής Θήρας. Παράθυρο στον κόσμο ενός μεγάλου πολιτισμού**", περιοδικό Corpus, τεύχος 27, Μάιος 2001.